

Τα Αρχαία Ελληνικά Κείμενα σημαίνουν αυτό που λένε.

Ένα μαρτολούλουδο που ανθεί εκεί κοντά στον ποταμό μέσα στην πάχνη της αυγής ποτέ δε θα έκανε τον Έλληνα ποιητή να αναλυθεί σε δάκρυα ή να προσπαθήσει να το αναγάγει σε σύμβολο. Για τους Έλληνες ένα λουλούδι είναι πρώτα απ' όλα ένα λουλούδι, κι ένα πουλί ένα πουλί, και ύστερα όλα τα άλλα. Γιατί υπάρχουν, φυσικά, και τα άλλα. Μπορεί να ήταν ρεαλιστές οι Έλληνες, αλλά όχι όπως εννοούμε εμείς το ρεαλισμό. Η ομορφιά ήταν γι' αυτούς τμήμα της αλήθειας, κομμάτι της αναπόσπαστο:

*βοός τ' ἀφ' ἀγνῆς λευκὸν εὖποτον γάλα,
τῆς τ' ἀνθεμουργοῦ στάγμα, παμφαῆς μέλι,
λιβάσιν ὕδρηλαῖς παρθένου πηγῆς μέτα.*

Από αγελάδα αγνή φέρε γάλα λευκό, καλόπιoto,
και μέλι λαμπερό, απόσταγμα της ανθοεργάτρειας,
με τρεχούμενο νερό μαζί από πηγή παρθένα.

(Αισχύλου, Πέρσαι 611-3)

EDITH HAMILTON

Μετάφραση: Β. Καζαντζής

Η Ελληνική γλώσσα είναι μία από τις ωραιότερες γλώσσες τού κόσμου. Στη μακραίωνη ιστορία της, η γλώσσα μας έχει εκφράσει σχεδόν όλα τα ανθρώπινα συναισθήματα, όλες τις ανθρώπινες σκέψεις καθώς και τις πιο λεπτεπίλεπτες αποχρώσεις αυτών.

Σωστά λοιπόν ισχυρίστηκε ο Κικέρων ότι η Ελληνική γλώσσα δημιουργήθηκε για να την μιλούν θεοί. Σωστά έπραξαν και οι δύο μεγάλοι Ρωμαίοι φιλέλληνες, ο Ιουλιανός και ο Μάρκος Αυρήλιος, όταν καλλιέργησαν με ενθουσιασμό την Ελληνική γλώσσα και τη χρησιμοποίησαν προκειμένου να διατυπώσουν τις ανθρωπιστικές τους ιδέες.

Εμείς όμως οι Νεοέλληνες τι κάνουμε για το πολύτιμο αυτό αγαθό που μας κληροδότησαν οι διάσημοι πρόγονοί μας; Δυστυχώς όχι πολλά πράγματα. Από το 1821 μέχρι σήμερα δεν κάνουμε τίποτα άλλο από το να παραινούμαστε, να νοθεύουμε και να ακρωτηριάζουμε τη γλώσσα μας.

Συνεπώς έχουμε φτάσει σήμερα στο σημείο να μην μπορούμε να εκφράσουμε εύκολα ένα απλό νόημα με απλά και ακραιφνή Ελληνικά. Αποτέλεσμα αυτής της ανικανότητάς μας είναι η λεκτική σύγχυση, η ασυνεννοησία και η έλλειψη διαλόγου που σε τελευταία ανάλυση σημαίνει έλλειψη γνήσιας δημοκρατίας.

Ας αρχίσουμε από σήμερα να ενδιαφερόμαστε για την επιβίωση της γλώσσας μας που υπονομεύεται και απειλείται καθημερινά. Είναι καιρός να την απαλλάξουμε από τα περισσότερα ξενικά στοιχεία που την αναγκάζουν να χωλαίνει, να βαραίνει και να αφελληνίζεται. Πρέπει χωρίς άλλο να σταματήσει αυτό το κακό του εισαγόμενου μη αναγκαίου λεξιλογίου.

Η επιπόλαιη μεταφορά λέξεων από ξένες γλώσσες στη δική μας δείχνει νωχέλεια, οκνηρία, δουλοπρέπεια και ξενομανία. Οι άλλες γλώσσες δανείζονται και αφομοιώνουν λέξεις, όταν πραγματικά τις χρειάζονται. Εμείς πράττουμε το αντίθετο· δανειζόμαστε, όταν δεν υπάρχει διόλου ανάγκη. Τρία ή τέσσερα παραδείγματα θα επαρκέσουν για να αποδειχθεί η ζημιά που συντελείται εις βάρος της γλώσσας μας.

Επιμένουμε να μεταχειριζόμαστε τη λατινική λέξη «πόρτα» τη στιγμή που το πλούσιο ελληνικό λεξικό μάς δίνει τη λέξη «θύρα», η οποία όχι μόνο σημαίνει το ίδιο αντικείμενο αλλά διατηρεί και κάποια σχέση συμμετρίας με τη λέξη «παράθυρο». Εξακολουθούμε να προφέρουμε και να συντηρούμε λέξεις τουρκικής καταγωγής όπως κέφι, μαραφέτι, γλέντι, παπούτσι, μπουζούκι και εκατοντάδες άλλες.

Ανοίξτε το ελληνικό λεξικό σας, κύριοι θεματοφύλακες της γλωσσικής μας κληρονομιάς. Επισκεφτείτε αυτή την αέναη πηγή του γλωσσικού μας πλούτου και δώστε σ' εμάς τον απλό λαό τους αντίστοιχους ελληνικούς όρους. Η επανάσταση για να φύγουν οι Τούρκοι από την Ελλάδα πραγματοποιήθηκε το 1821. Η επανάσταση για να εξαφανιστούν οι τουρκικές λέξεις από τη γλώσσα μας πότε θα γίνει; Ποιος θα ηγηθεί ενός τέτοιου ξεσηκωμού; Πάντως όχι οι ανίδεοι ειδικοί και διανοούμενοι που κύριο έργο τους είναι να καταναλώνουν άφθονο μελάνι και χαρτί για να δικαιολογήσουν μοιρολατρικά τα κακώς κείμενα στη γλώσσα μας.

Τα τελευταία χρόνια η λέξη ρωμιοσύνη γνώρισε μεγάλη κυκλοφορία χάρις στο Γιώργο Σεφέρη και το Γιάννη Ρίτσο. Εκεί που νομίσαμε ότι είχαμε πια ανορθώσει τον Ελληνισμό ή την Ελληνικότητα μας, παρεμβαίνουν οι δύο αυτοί κατά τ' άλλα λαμπροί ποιητές και θολώνουν τα ύδατα. Ο πρώτος θρηνεί τον «καημό της ρωμιοσύνης» κι ο δεύτερος, πιο αισιόδοξος, αναφωνεί και τραγουδά θεοδωρακικά και νταλαρικά: «τη ρωμιοσύνη μην την κλαις!»

Τι θα πει όμως ρωμιοσύνη; Δε σημαίνει καθαρά και ξάστερα το χαρακτηριστήρα και την προσωπικότητα ενός Ρωμαίου; Τι είμαστε τέλος πάντων Ρωμαίοι ή Έλληνες; Ή μήπως ζούμε ακόμα σε επαρχία τής Ρώμης και είμαστε φόρου υποτελείς; Συμπεραίνουμε αναπόφευκτα ότι ο «καημός» αφορά τους αρχαίους Ρωμαίους ή τους σύγχρονους κάτοικους της Ιταλικής πρωτεύουσας. Συμπεραίνουμε επίσης ότι δεν πρέπει να κλαίμε τη ρωμιοσύνη των Ρωμαίων, που άλλωστε την έχουν στο ακέραιο, αλλά την Ελληνοσύνη της Ελληνικής γλώσσας που μας αποχαιρετά και χάνεται.

Ερχόμαστε τώρα σ' ένα θέμα που είτε αγνοείται είτε αποσιωπάται. Πρόκειται για το λεγόμενο «πληθυντικό ευγενείας». Πολύ λίγοι γνωρίζουν ότι το γλωσσικό τούτο φαινόμενο είναι ξενικής προέλευσης. Ακόμη λιγότεροι υποψιάζονται πως η χρήση του τα τελευταία 180 περίπου χρόνια έχει προκαλέσει σύγχυση στη γλώσσα μας κι έχει αφαιρέσει ένα σημαντικό ποσοστό από τη δημοκρατικότητά της.

Στις ακόλουθες παραγράφους θα επιχειρήσω να πείσω τους αναγνώστες μου πως ο πληθυντικός ευγενείας δε συνεισφέρει τίποτα στην ομορφιά και στις αρετές της γλώσσας μας. Τουναντίον την καθιστά ανελεύθερη και κοινωνικά περίπλοκη.

Μπορούμε ν' αρχίσουμε με μερικές παρατηρήσεις πάνω στη χρήση του πληθυντικού στην αρχαία Ελλάδα. Η αρχαία γλώσσα χρησιμοποιεί τον πλη-

θυντικό μόνο με την αριθμητική του έννοια. Βλέπουμε ότι ο ενικός δηλώνει ένα πρόσωπο ή πράγμα, ο δυϊκός δηλώνει δύο και ο πληθυντικός περισσότερα από δύο πράγματα ή πρόσωπα. Δεν υπάρχει εδώ πληθυντικός ευγενείας, σεβασμού, μη οικειότητας, απόστασης ή ακόμη και ειρωνείας. Υπάρχει ένας πληθυντικός που, όπως λέει και το όνομά του, αποτελείται στο πλήθος. Μια ματιά στα αρχαία κείμενα είναι αρκετή να επαληθεύσει αυτόν τον ισχυρισμό μου.

Τα δύο επικά ποιήματα, η Ιλιάδα και η Οδύσσεια, αρχίζουν με την επίκληση του Ομήρου στη Μούσα. Αυτό γίνεται όχι σε πληθυντικό ευγενείας αλλά σε απλό ενικό αριθμό:

Μῆνιν ἄειδε, θεά, Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος...

...

Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα, πολύτροπον, ὃς μάλα πολλά...

Τα ρήματα *ἄειδε* και *ἔννεπε* είναι στον ενικό αριθμό αφού αναφέρονται σ' ένα πρόσωπο. Ταυτόχρονα εκφράζουν τον απεριόριστο σεβασμό τού ποιητή για την προστάτισσά του, τη μούσα τῆς επικής ποίησης.

Από την αρχή μέχρι το τέλος των Ομηρικών ποιημάτων όλοι οι χαρακτήρες, οι αρχηγοί, οι στρατιώτες, οι θεοί, οι κήρυκες, οι θεράποντες, οι θήτες, οι γονεῖς, τα παιδιά, οι αοιδοί, οι οικοδεσπότες και οι ξένοι επικοινωνούν μεταξύ τους φυσιολογικά κι αποτελεσματικά στον ενικό αριθμό. Μπορεί η δουλοπρέπεια ή η εξάρτηση να εκφράζεται με άλλους τρόπους, ποτέ όμως με λέξεις και προσφωνήσεις σε πληθυντικό.

Στη λυρική ποίηση μπορούμε επίσης να επισημάνουμε την ίδια αμφίδρομη χρήση του ενικού είτε πρόκειται για ένδειξη σεβασμού κι εκτίμησης είτε όχι. Όταν η Σαπφώ ζητεί τη βοήθεια τῆς Αφροδίτης δεν καταφεύγει σε πληθυντικό ευγενείας αλλά σ' έναν απέριττο και ειλικρινή ενικό:

Χρυσόθρονη αθάνατη Αφροδίτη,
κόρη του Δία, δολοπλέχτρα
σε ικετεύω, μη βαραίνεις, σεβαστή θεά,
τη ψυχή μου με λύπες
και με βάσανα.